

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie; ter bespoediging van plaatsing behoudt de Redactie zich het recht voor, de stukken te bekorten).

ANTISTOFFEN TEGEN HET SENDAI-VIRUS

Naar aanleiding van het artikel van J. VERSTEEG (1961) zou ik het volgende willen opmerken.

Het is tot nog toe niet bewezen, dat het sendai-virus infecties bij mensen kan veroorzaken. Het sendai-virus werd door Japanse onderzoekers (KUROYA en ISHIDA 1953) geïsoleerd uit muizen die intranasaal waren besmet met extracten uit de longen van zuigelingen, die aan pneumonie waren gestorven. Korte tijd later bleek, dat dit virus ook bij niet besmette muizen vaak aanwezig is (FUKUMI e.a. 1954). Het is dus niet duidelijk of het in Japan geïsoleerde virus inderdaad afkomstig was van de patiëntjes. Virologische onderzoekingen, die naderhand in Japan en Rusland zijn verricht, hebben evenmin met zekerheid aangetoond, dat het sendai-virus de oorzaak is van infecties bij mensen. Op grond van de huidige kennis lijkt het raadzaam, het sendai-virus voorlopig als een muizevirus te beschouwen.

Het is heel goed mogelijk, dat de aanwezigheid van antistoffen tegen sendai-virus bij mensen het gevolg is van infecties met serologisch verwante virussen. Collega VERSTEEG heeft gewezen op de nauwe verwantschap tussen het sendai-virus en het in de Verenigde Staten geïsoleerde hemadsorptievirus type 2. Beide virussen worden volgens de nieuwe classificatie gerekend tot het para-influenzavirus type 1. Ze zijn echter niet identiek en worden als twee verschillende subtypen van elkaar onderscheiden. Uit onderzoekingen in de Verenigde Staten (COOK e.a. 1959) is gebleken, dat na infectie met het Amerikaanse subtype van het para-influenzavirus type 1 antistoffen tegen het homologe virus worden gevormd en dikwijls tevens antistoffen tegen het sendai-virus. Wij hebben onlangs ook gevonden, dat een patiënt, bij wie para-influenzavirus type 1 (het Amerikaanse subtype) was geïsoleerd, antistoffen tegen beide virussen ontwikkelde.

COOK en medewerkers (1959) hebben aangetoond, dat het sendai-virus bovendien verwant is aan het para-influenzavirus type 2 en 3, bofvirus en „Newcastle Disease“-virus. Niet alleen na bof, maar ook na infectie met een van de andere virussen kunnen antistoffen tegen sendai-virus worden gevormd. In ons laboratorium is kort geleden een onderzoek verricht bij 245 kinderen met een aandoening van de luchtwegen (SMEUR 1961). Bij 18 patiënten werd een significante titerstijging van antistoffen tegen sendai-virus gevonden. Deze patiënten hadden echter tegelijkertijd tevens antistoffen ontwikkeld tegen para-influenzavirus type 1 (het Amerikaanse subtype), 2 of 3. In geen enkel geval werd een titerstijging van antistoffen tegen sendai-virus alleen waargenomen.

Op grond van de bovenstaande opmerkingen lijkt het mij niet geoorloofd te concluderen dat „het sendai-virus in belangrijke mate onder de Nederlandse bevolking circuleert“. Het is van belang er op te wijzen, dat het artikel van collega VERSTEEG vóór september 1960 is geschreven. Vooral gedurende de laatste tijd is de kennis over de para-influenzavirussen in belangrijke mate uitgebreid.

Literatuur: COOK, M. K., B. E. ANDREWS, H. H. FOX, H. C. TURNER, W. D. JAMES en R. M. CHANOCK (1959) Antigenic relationships among the „newer“ myxoviruses (para-influenza). *Amer. J. Hyg.* **69**, 250. — FUKUMI, H., F. NISHIKAWA en T. KITAYAMA (1954) A pneumotropic virus from mice causing hemagglutination. *Jap. J. med. Sci. Biol.* **7**, 345. — KUROYA, M. en N. ISHIDA (1953) Newborn virus pneu-

monitis (type Sendai). II. Isolation of a new virus possessing hemagglutinin activity. *Yokohama med. Bull.* **4**, 217. — SMEUR, F. A. A. M. (1961) *Infecties met para-influenzavirussen bij kinderen*. Proefschrift Nijmegen. — VERSTEEG, J. (1961) Antistoffen tegen het sendai-virus bij de Nederlandse bevolking. *Ned. T. Geneesk.* **105**, 2458.

Nijmegen, 8 december 1961

J. VAN DER VEEN

De verwantschap tussen het sendai-virus en het bofvirus is in mijn artikel voldoende naar voren gebracht. Binnenkort zal een artikel van VERSTEEG en WILTERDINK verschijnen in *Antonie van Leeuwenhoek*, waarbij gemeld wordt dat door middel van de kleurproef een duidelijk onderscheid gemaakt kan worden tussen antistoffen tegen bof- en sendai-virus.

De verwantschap tussen Newcastle Disease virus en het sendai-virus heb ik ondanks uitgebreide proeven nooit kunnen aantonen op proefdieren. Patiëntensera met bof- of sendai-antistof tonen geen reacties met Newcastle Disease virus.

De verwantschap tussen de para-influenzavirussen is nog een onderwerp van studie waarover te zijner tijd nadere mededelingen zullen volgen. Conclusies in deze richting uit patiëntensera eisen bevestiging door proeven op dieren, temeer daar de verwantschap — bij patiëntensera waargenomen — een sterk wisselend karakter schijnt te hebben (SMEUR 1961, tabel 8) of wellicht op anamnestiche reacties berust.

Leiden, 20 december 1961

J. VERSTEEG

DE BESMETTING VAN PINDA'S

HUISMAN en DANIELS-BOSMAN (1961) deden mededeling van besmetting met verschillende salmonella-typen van ongebrande aardnoten die uit West-Afrikaanse havens zijn ingevoerd.

Dit produkt vindt o.a. toepassing in de keuken — vooral de Indische — en in de banketbakkerij. De rauwe pinda's worden daartoe gebrand en aldus hoog verhit. Desondanks zou secundaire verspreiding van salmonella's mogelijk zijn, als deze met de rauwe grondstof werden gebracht in bereidingslokalen van voedingsmiddelen.

Wij hebben een oriënterend onderzoek gedaan naar het voorkomen van deze besmetting. In het district van de Keuringsdienst van Waren te 's-Gravenhage werden bij grossiers van bakkerijgrondstoffen en van „Indische artikelen“, bij banketbakkerijen en een pindakaasfabriek te zamen 118 monsters ongebrande pinda's en pindaschaafsel genomen. Uit één zak of doos werd telkens van twee uitsengelegen plaatsen een hoeveelheid voor onderzoek verkregen. De gedopte maar ongebrande pinda's waren verpakt in zakken (108 monsters), en pinda-schaafsel, dat meestal voor garnering dient, in dozen (10 monsters). Als landen van herkomst zijn vermeld: Zuid-Afrika, China, India en Brazilië.

Bij het bacteriologisch onderzoek dat plaatsvond in het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid te Utrecht, werden geen salmonella's gekweekt. Wij hebben dus thans geen reden om te veronderstellen, dat het besmettingsgevaar voor de mens langs deze weg van veel belang is.

Literatuur: HUISMAN, J. en M. S. M. DANIELS-BOSMAN (1961) *Ned. T. Geneesk.* **105**, 1589.

's-Gravenhage

(Keuringsdienst van Waren)

Utrecht

(Rijksinstituut voor de Volksgezondheid)

} 27 november 1961

W. MEYER

E. H. KAMPFMACHER

M. F. POLAK

Met belangstelling namen wij kennis van het onderzoek van MEYER, KAMPPELMACHER en POLAK. Gaarne willen wij naar aanleiding hiervan het volgende opmerken:

1. De waarschuwing onzerzijds was uitsluitend bedoeld te attenderen op het bestaande besmettingsgevaar verbonden aan het nuttigen van ongebrande aardnoten, afkomstig uit West-Afrikaanse havens, voor therapeutische doeleinden door patiënten met bepaalde stollingsstoornissen. Het is immers goed denkbaar dat deze patiënten, gezien het ongebruikelijke karakter van het therapeuticum, zouden trachten, ongebrande aardnoten (die in het algemeen niet gemakkelijk verkrijgbaar zijn), via andere kanalen te bemachtigen dan die welke (gelukkig met negatief resultaat) door bovengenoemde onderzoekers zijn gecontroleerd. Het gebruik van al of niet besmette ongebrande aardnoten, afkomstig uit West-Afrika, behoorde dan ook zeker tot de mogelijkheden, te meer daar het ons onbekend was (en is), welk aandeel deze havens in de totale import van aardnoten innemen. Van bevoegde zijde werd ons bericht dat dit aandeel belangrijk is. Wij merkten in onze waarschuwing reeds op, dat het ons niet mogelijk is, de epidemiologische betekenis van deze bevinding te waarderen, behalve dan dat het, in het algemeen gesproken, ongewenst is, met *Salmonellae* verontreinigde „geneesmiddelen” te consumeren.

2. Verder onderzoek van een beperkt aantal monsters ongebrande aardnoten en aardnotenschroot (= datgene wat overblijft nadat de olie uit de noten is verwijderd) leverde nog de volgende salmonellatypen op: *S. panama* (aardnoten), *S. cubana*, *S. senftenberg*, *S. newington*, *S. bonariensis*, *S. lille* en *S. seremban* (aardnotenschroot). Beide laatstgenoemde typen werden hierbij voor het eerst in Nederland geïsoleerd. Van een ander salmonellastam is het type nog niet bekend.

Gezien onze bevindingen en ook die van HAERGE en BØVRE (1958), die bij een onderzoek van 265 monsters aardnotenschroot 2,3 pct positief vonden, menen wij dat er geregeld aardnoten zullen worden geïmporteerd, die met *Salmonellae* zijn verontreinigd. Met MEYER, KAMPPELMACHER en POLAK zijn wij uiteraard van mening dat in het totale patroon van de „andere salmonellosen” bij de mens de rechtstreekse besmetting via aardnoten een zeer ondergeschikte betekenis zal hebben. In hoeverre echter aardnotenschroot (dat in veevoeder wordt verwerkt) een invloed heeft bij de salmonellosen van het vee (waarvan de besmetting de mens daardoor indirect kan bereiken) zal uit nader onderzoek moeten blijken.

3. De negatieve bevindingen van MEYER, KAMPPELMACHER en POLAK zijn bijzonder interessant en het is niet eenvoudig, een verklaring te vinden voor dit verschil in uitkomsten. Slechts twee opmerkingen:

a. Er bestaat een klein verschil in de gevolgde isolatietechniek. Bij de door één van ons (*D-B*) gevolgde kweekmethode worden de aardnoten gedurende vier uren geschud in fysiologische zoutoplossing. Op het R.I.V. wordt (blijkens informatie) gedurende één uur geschud. Het is ons gebleken dat waarschijnlijk de duur van het schudden van betekenis moet worden geacht voor het percentage positieve bevindingen. Bovendien is de hoeveelheid aardnoten, welke per onderzoek wordt nagezien op het R.I.V. kleiner dan bij de door ons gebruikte methode.

b. De door ons onderzochte partijen werden los gestort in zeeschepen vervoerd. De aardnoten welke MEYER, KAMPPELMACHER en POLAK hebben gecontroleerd, werden in balen vervoerd. Het is ons niet bekend, of deze wijze van vervoer gekoppeld is aan, bijvoorbeeld, het bestemd zijn voor menselijk gebruik of aan de kwaliteit. Het is echter duidelijk dat bij losgestort vervoerde aardnoten een grotere kans op secun-

daire besmetting bestaat. Hier staat echter tegenover, dat aardnotenschroot, waarin toch diverse salmonellatypen door ons zijn gevonden, steeds in balen wordt aangevoerd. Wij menen derhalve dat uitgebreid onderzoek over deze ingewikkelde materie gewenst is en dat met name de betekenis van plantaardige producten bij het ontstaan van de veelal symptoomloos verloopende salmonellosen van het vee in een dergelijk onderzoek moet worden betrokken.

Literatuur: HAERGE, S. en BØVRE, K. (1958) *Nord. Vet. Med.* **10**, 255.

Rotterdam, 15 dec. 1961 J. HUISMAN,
M. S. M. DANIELS-BOSMAN

Afdeling Besmettelijke Ziekten,
Hygiëne en Quarantaine en
het Epidemiologisch-Bacteriologisch
Laboratorium van
de Gemeentelijke, Geneeskundige
en Gezondheidsdienst.

TRAUMATISCHE CHYLOTHORAX

Naar aanleiding van het artikel van collega EGGINK (1961) en de mededeling van collega ROEGHOLT wil ik hier nog een geval van chylothorax vermelden, dat ik zag in 1954 in het St. Vincent's Hospital te Bridgeport Conn. U.S.A.

Een militair van ongeveer 19 jaar werd opgenomen na een auto-ongeval. Hij had verschillende ribfracturen en een chylothorax. Er werd eerst rose, later melkachtig vocht gepuncteerd. Wegens dyspnoe moesten de puncties geregeld worden herhaald, aanvankelijk zelfs dagelijks. Daarbij werd telkens ongeveer 1½-2 liter vloeistof afgezogen. De patiënt vermagerde sterk in korte tijd. Van operatie werd evenwel afgezien, toen de vochtvorming in de thorax na ongeveer 10 dagen begon af te nemen. De patiënt genas vanzelf.

Literatuur: EGGINK, F. A. (1961) Traumatische chylothorax. *Ned. T. Geneesk.* **105**, 2331. — ROEGHOLT, M. N. (1961) Traumatische chylothorax. *Ned. T. Geneesk.* **105**, 2556.

Tilburg, 15 december 1961

J. VERWIEL

DEXAMPHETAMINI SULFAS OF AMPHETAMINI SULFAS

Het is mij gebleken, dat sommige artsen bij het voorschrijven van amphetamini sulfas op het recept de d-isomeer bedoelen; vermoedelijk realiseren zij zich niet dat amphetamini sulfas van de *Pharmacopee* Ed. VI de racemische vorm is, die in sommige gevallen minder sterk werkt. Wordt de d-isomeer bedoeld (specialité Dexedrine, enz.) dan kan beter de xamphetamini sulfas worden opgeschreven.

Tiel, 20 december 1961

H. R. DANSER, apotheker

DIAGNOSTIEK VAN ACUTE EXANTHEMATISCHE ZIEKTEN

Tijdens de voordracht op het Ledencongres van de Maatschappij voor Geneeskunst heeft Dr. DEKKING vermeld, „dat bij uitgebreid virologisch onderzoek van omstreeks 200 Planta-patiënten, dat heeft plaatsgevonden in het Rijks Instituut voor de Volksgezondheid en in het Laboratorium voor de Gezondheidsleer te Amsterdam, in geen enkel geval een virus kon worden aangetoond” (MINKENHOF, PRAKKEN en DEKKING 1961). In het Rijks Instituut voor de Volksgezondheid echter werden bij 4 van 70 patiënten met Planta-exanthem virussen gevonden, te weten 2 maal een niet getypeerd ECHO-virus uit hetzelfde gezin, eenmaal een reo-virus en eenmaal coxsackievirus type B 4. Onze conclusie is overigens gelijklopend, nl. dat de bij deze ziekte geïsoleerde